

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ КРИМІНОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ ІЗ НЕОБЕРЕЖНОСТІ

У статті розглянуто особливості здійснення необережних злочинів у різних сферах суспільних відносин. Висвітлено роль і місце необережності. Розкрито поняття необережних злочинів. Зроблено аналіз злочинів, учинених із необережністю.

Ключові слова: *необережна форма вини, соціальна профілактика, причини й умови, аналіз, співвідношення.*

В статье рассмотрены особенности осуществления неосторожных преступлений в различных сферах общественных отношений. Освещены роль и место неосторожности. Раскрыто понятие неосторожных преступлений. Сделан анализ преступлений, совершенных с неосторожностью.

Ключевые слова: *неосторожная форма вины, социальная профилактика, причины и условия, анализ, соотношение.*

Features of careless crimes in different spheres of social relations are considered. The role and place of negligence are highlighted. Disclosed the concept of careless crimes. The analysis of crimes committed with negligence is made.

Key words: *careless form of guilt, social prophylaxis, causes and conditions, analysis, correlation.*

Вступ. Злочини, вчинювані з необережності, є частиною загальної злочинності, самостійним елементом її структури. Як соціально-правове явище необережна злочинність досить поширена й небезпечна.

Постановка завдання. Мета статті – розглянути особливості здійснення необережних злочинів у різних сферах суспільних відносин; висвітлити роль і місце необережності; розкрити поняття необережних злочинів; проаналізувати злочини, учинені з необережністю.

Результати дослідження. Відповідно до кримінального законодавства України (Кримінальний кодекс (далі – КК) України), необережність як одна з форм вини передбачає таке: по-перше, злочинну самовпевненість винного (якщо особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення); по-друге, злочинну недбалість (якщо особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була й могла їх передбачити) (ст. 25 КК України) [1].

Необережна форма вини є підставою для визнання вчиненого злочину необережним. Крім того, таким злочином у криминологічному сенсі є й умисно вчинене суспільно небезпечне діяння, тяжкі наслідки якого не охоплювалися умислом винного й настали за наявності щодо них необережної форми вини (злочин з так званою подвійною (змішаною) формою вини). Схожу позицію посідають й інші науковці. Так, В.В. Голіна вказує: «Необережна злочинність є складовою частиною загальної злочинності і містить сукупність передбачених чинним кримінальним законодавством злочинів, вчинених у результаті злочинної самовпевненості чи злочинної недбалості» [2, с. 132].

Психологічна картина необережності має глибоке соціальне коріння. Вона тісно пов'язана з установками, поглядами й принципами особистості – її соціальною позицією. Неуважність і легкодумство, що проявилися в необережному заподіянні шкоди суспільним інтересам, охоро-

© ЧЕРЕВКО К.О. – кандидат юридичних наук (Харківський національний університет внутрішніх справ)

© АВДЄЄВ О.О. – кандидат юридичних наук (Харківський національний університет внутрішніх справ)

нованим законом, кореняться в недостатній значимості цих інтересів для винного, а звідси, у недостатньо уважному до них ставленні. Тому необережність, як і умисел, є проявом негативного ставлення особи до інтересів суспільства.

У загальній структурі злочинності необережна злочинність за останні 5 років становить приблизно 3–5%. Можна зарахувати такі склади злочинів, передбачених КК України, що належать до необережних: ст. ст. 119, 128, 130, 131, 133, 196, 197, 264, 267, 270, 271, 272, 273, 275, 276, 286, 287, 320, 326, 367, 419, 425. Так, у 2017 році вчинено 523 911 кримінальних правопорушень, із них 14 993 вчинених із необережності, що становить 3%. Структура необережних злочинів така: порушення правил безпеки дорожнього руху й експлуатації транспорту – до 69%, службова недбалість – близько 11,8%, порушення законодавства у сфері безпеки виробництва й охорони праці – 10,6%, необережні злочини проти особи – 6,3% [3].

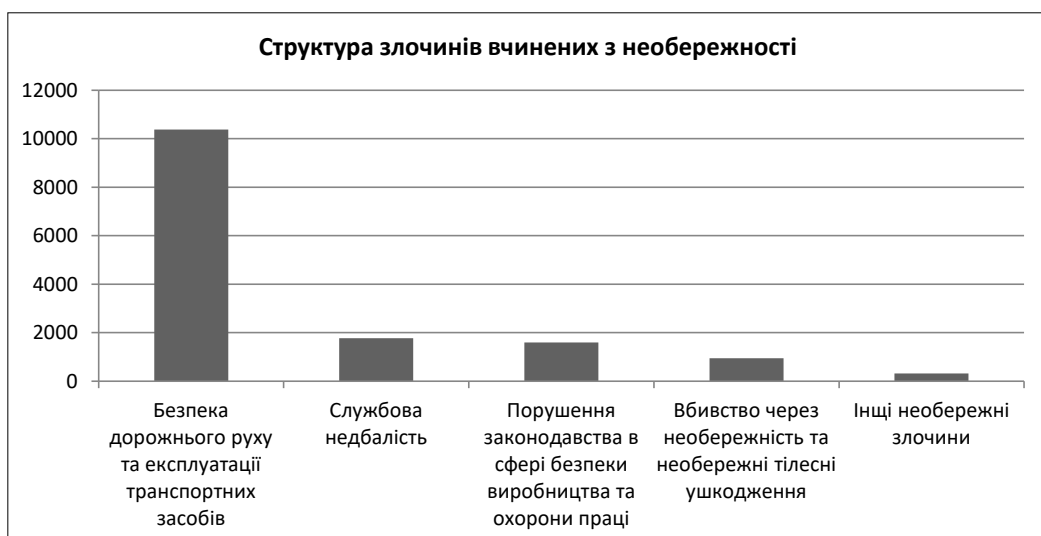

Рис. 1. Структура злочинів, учинених із необережності

Водночас між умисним і необережним учиненням злочину в цьому плані є істотні розбіжності:

1. За формою вини. Ставлення суб'єкта до вчинюваного суспільно небезпечного діяння та його наслідків завжди необережне.
2. За характером мотиваційної сфери. Мотив учинення умисних злочинів завжди є рушійною силою під час їх скоєння, тоді як у необережних злочинах він відсутній або є другорядним.
3. За характеристикою особи злочинця. У більшості випадків суб'єкт необережних злочинів має менший ступінь суспільно-моральної шкідливості, ніж суб'єкт умисних злочинів. Також під час учинення необережних злочинів спостерігається певна суперечність між соціально-моральною характеристикою особи злочинця й тяжкістю наслідків, що настали з його вини.
4. За ступенем підготовленості до вчинення злочину. На відміну від умисних злочинів, що найчастіше ретельно плануються й заздалегідь готуються, необережні злочини ніколи заздалегідь не плануються.
5. За соціально-психологічними факторами їх учинення. Суб'єкт умисних злочинів завжди протиставляє власну волю інтересам держави, суспільства чи інших осіб, тоді як суб'єкт необережних злочинів має іншу соціально-психологічну спрямованість особистості, тобто причиною вчинення ним кримінально-караного діяння є нехтування суспільними нормами, неухважне чи безвідповідальне ставлення до них.
6. За характером суспільно небезпечних наслідків. Статистика свідчить, що розмір завданої шкоди під час учинення необережних злочинів (особливо екологічного чи техногенного характеру) може бути вищий за шкоду, спричинену вчиненням умисного злочину. Але, на відміну від умисних злочинів, під час учинення яких суб'єкт свідомо розраховує на той чи інший «обсяг»

матеріальних (моральних) збитків, за необережності така залежність відсутня. Тобто обсяг шкоди від необережних злочинів залежить не від особи злочинця, а від певних обставин, у яких він опинився (від сфери його професійної діяльності; від характеристики засобів чи знарядь, які він використовує; від інших обставин, що можуть бути випадковими для суб'єкта).

7. За характером психофізіологічних процесів. На вчинення необережних злочинів суттєвий вплив має такий стан особи, як стомленість, хворобливий стан, і такі її психологічні особливості, як сила волі, стійкість уваги, швидкість реакції тощо.

В основі генезису необережного злочину завжди лежить породжена неухважністю та чи інша помилка суб'єкта, в результаті якої спричиняється шкода інтересам суспільства, особі. Зазвичай необережне заподіяння шкоди є результатом протиріч між об'єктивними вимогами ситуації й неадекватним суб'єктивним сприйняттям особою цієї ситуації. Людина найчастіше виявляється невідповідною до вимог складної ситуації.

З урахуванням викладеного доцільно виділяти види необережної злочинної поведінки, пов'язані з:

- порушенням правил безпеки використання машин і механізмів;
- проведенням робіт, що вимагають особливої обережності;
- безпекою експлуатації транспортних засобів;
- безпекою під час виробництва й передачі енергії, транспортування та зберігання енергоносіїв;
- екологічною безпекою; медичною безпекою;
- побутовою безпекою;
- безпекою виконання посадових і професійних обов'язків;
- майновою безпекою [4, с. 133].

Висновки. Перелічені вище фактори дають підстави для вивчення й розгляду проблеми необережної злочинності. *Під необережною злочинністю прийнято розуміти сукупність усіх необережних злочинів, учинених на певній території за певний період часу.*

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: станом на 10 січня 2018 року. Харків: Право, 2018. 286 с.
2. Криминологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В.В. Голіни. Харків: Право, 2014. 440 с.
3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2017 рік.
4. Криминологія: питання та відповіді / кол. авторів: О.О. Авдєєв, А.А. Васильєв та ін.; за заг. ред. О.М. Литвинова. Харків: Золота миля, 2015. 324 с.